

Prohászka Ottokár útmutatása.

Történelmi időkben, mint amilyenek a mi napjaink, egyének és nemzetnek magasan ragyogó, messze világitó szempontokra van szüksége, hogy a ködös és zúr-zavaros jelenben eligazodjék, hogy a jövőbe vezető utat bizton követhesse. Hogy korunk társadalmi, gazdasági és eszmei élete hatalmas forrongásban, kialakulatlan hullámvásban vergődik, az kétségtelen. Az ellentétes világnézetek kérélelhetetlen harcának vagyunk valamennyien akaratlanul is részesei. Földműves vagy világhírű tudós, kis műhelyében dolgozó ipari munkás vagy egy kereskedelmi tröszt élén álló milliárdos, a mindennapi kenyérért dolgozó zsellér vagy a sok ezer holdas nagybirtokos egyaránt részese a dúló harcnak. Ki-ki a maga egyéni súlya és jelentősége szerint. Tudatosan vagy öntudatlanul, szándékosan vagy kényszeredetten, de részese e küzdelemnek. Csak önáltatás vagy tudatlanság vallhatja a függetlenséget. Nincs olyan szerénység, se olyan elbizakodott önteltség, aki magát e viharzás elől elszigetelné. De legkevesbbé tehetjük ezt mi; hivatásos nevelők, akik ma és mindenkor az állami életben uralkodó eszméáramlatnak vagyunk a hírdetői, de nem ritkán és nem utolsó sorban a hajnalodó világnézet magvetői is. Ha valakinek, hát nekünk kell tisztánlátására törekednünk, a nagy bizonytalanságban határozott cél felé haladnunk. Kicsinyek és nagyok milliói hallgatnak reánk, s követnek bennünket. Cselekvéseinket irányító eszméinkkel a távoli jövőt hordjuk vállainkon. Apró, mozaikszerű a mi munkánk; vetésünk eredménye sok más, rajtunk kívülálló tényezőtől is függ, de bekövetkezik. Rajtunk áll, a mi mennyiségi és minőségi erőnktől függ az eredmény.

Szerény a mi erőnk, véges a mi tudásunk ahhoz, hogy a mai sötét és vészterhes felhőkkel borított életünkben eligazodjunk. Hatalmas erők igazgatják, húzzák-vonják életszekerünk rúdját. Hatalmas fényforrásokra, kiapadhatatlan szellemi kútforrásokra van szükségünk a magunk és nemzetünk életének egyensúlyozására, nemzeti jövőnk biztosítására. Hűségessé kell lennünk, hogy a reánk bízott talentumokat megőrizzük és tőlünk telhetőleg kamatoztassuk. A Gondviselés mindenkor adott a magyarnak ilyen szellemi fáklyatartókat. Hogy annyi megpróbáltatás közepette népünk és nemzetünk még ma is él, ennek egyik oka az is, hogy mindenkor követte útmutatóit. Ilyen csodálatosan nagy és eszményien fenséges szellemi iránymutatója a jelen magyarságnak, de különösen a magyar pedagóguskarnak: *Prohászka Ottokár*.

Nincs olyan jószándékú magyar, legyen bármily felekezeti vagy foglalkozású, aki őt ne követhetné. Mérheterlen magasságokban és mélységekben járó, patyolatlisztaságú szellem-

világa ellenállhatatlan erővel vonzza az őt megismerőket, lendíti a felbukkanó kicsinyes válaszfalakat; megnyugtat, fölemel és boldogít, mert rendületlen hit és sziklaszilárd meggyőződés sugárzik minden szavából. Műveinek olvasása tisztító tűz a lélek számára, lendítő erő a nemes életre. Kortársunk, tehát minden vajúdásunk ismerője; hozzánk szól, a mi kérdéseinkre felel; nem alakoskodik, nem kertel. Mindennek a mélyére hat, szembe néz velük, s csodás szellemvilágával teszi előttünk is világossá a legelvontabb kérdéseket is. Élet- és világszemlélete eszmei, de emberien élt közöttünk.

Igénytelen írásunk sehogysem pótolhatja a vele való tárgyalást. Elmélyülésre éppen nem elég. Hitvallás ez csak; hívogató szó a kies és üdítő forráshoz. Szóljon hát hozzánk *Ottokár püspök* a saját szavaival; zajló életünk nagy kérdéseire olvassuk az ő igéit *A diadalmas világnézet* c. műve nyomán.

„*A szellem által lesz az ember szép individualitás*“. Nem elég hát a bálványozott anyag; nem a tejben-vajban fürdő jólét, nem a vitustánc kitöréséig hajszolt pénz. Az emberi élet méltóságához szellemi javak szükségesek. Korántsem az anyagi (materiális) gondolkozás juttatta a lejtőre, már-már a szakadék szélére. A zuhanástól csak a szellemi élet követése menthet meg bennünket. „*Ne féltse a veréb a sást, hogy a természet ellen vét, mikor magasan repül.*“ Mi sem kergetünk szívárványt, ha szellemi életre is törekszünk. A magasba vágódás az emberi lélek természetes követelménye. Mi sem vétjük meg a földi javakat; nem lehetünk valamennyien Ottokárok, de létünk célja és tartalma sem lehet egyedül az anyag.

„*Mert a lelket gazdaggá nem az önkényes és erőszakos akarat, nem az éles, analitikus értelem, hanem az összefoglaló, harmonizáló érzék, a teremtő erő, a művészi alakítás, a nagy és nemes szív teszi.*“ Hány vasakaratú, látszólag szép sikereket elért embert láttunk már boldogtalannak! Hányszor marad lenézetten, megvetetten a szívtelen akaraterő! Az értelem nagy érték, de a boldogságnak csak szerény eszköze. Nemes érzelem nélkül a legfényesebb értelem sem nyújthat örömet, életfenntartó erőt.

Alkotás az emberi élet rendeltetése. Ujat, jobbat, tökétesebbet a jövő számára. Enélkül igazán csak értéktelen tengődés, üres és céltalan az élet. Már pedig: „*Teremteni csak hitben lehet, az eszményekben vetett hitben, mely szeretetre s lelkesülésre ragad.*“ A hitetlenség, az anyagszerűség — ha még olyan fényes értelemmel jár is, — legfeljebb csak rombol. Kínoz és gyötör, földhöz ver és megsemmisít. „*Aki szkeptikus, az mindig törpe.*“ Gúnyol és vihog, mindent fölényesen lekicsinyel, de sohasem épít. „*Mi az egységes egészet keressük; mi a tiszta, eszményi fénytől s érzelmi melegtől átjárt életért lelkesedünk; életért, mely meleg a vértől, s fényes, átlátszó, tük-*

röző a lélektől.“ Nem aszkézisre, nem szemforgató kégyeskedésre nevel tehát bennünket a *Nagy-püspök*, hanem megvalósítható életre. Szempontokat ad, melyek az életnek tartalmát, értéket nyújtanak. Mindnyájunk részére járható útát mutat, mely ugyan keskeny, de a biztos célhoz vezet.

Bár a vallásosságot vállveregető és lemosolygó világnézet lenyugvóban van, ereje azért ma is fel-feltűnik. Hol itt, hol ott csapdossa még szárnyait; lélekalázzattal állandóan próbálkozik. Jártányi ereje még van, s sokáig lesz is. Jó ezt nekünk tudnunk, hogy felkészülten fogadjuk esetleges ránkopogtatását. A nevelőnek állandó hívó lélekkel és feszült ideg-zettel kell dolgoznia; ezer apróságot legyőzve hinnie kell munkája eredményében. Már pedig: „*A vallástalanság passzivitásba s hervadásba terel, s elvezeti az öröm s a tettvágy eleven vizeit; a kiszáradt mederben nem marad más, mint homok és görgeteg, melyen nem tükrözik az ég.*“

Mennyi harc, mennyi elesettség, kár és csapás származik az érzékiségből. Mennyi késői megbánás fakad a — minden pillanatnak szakítsd le virágát — elv követéséből. Szó és betűáradat folyik ellene és mellette. Hányszor kell nekünk is ebben a harcban résztvennünk! Hiszen akadnak túlzók, akik minden életmegnyilvánulást ennek tulajdonítanak. Nagy erősségünk *Ottokár* püspök erre vonatkozó fenkölt véleménye: „*Nekünk emberi előkelőségre emelt érzékiség kell; nekünk az eszmék uralma alá hajtott s az erény hatalma alatt álló érzékiség kell.*“ „... mi az érzékiség zúgó padján az állatiba visszacsúszni nem akarunk.“ „... a lelkesülés *Dionysos*-ért a méltely sírjába viszi a modern kor fiatalságát“. Ki nem érzi közülük, hogy ezen a téren mérhetetlen kötelesség háramlik reánk?

Sajnos, sokan szeretik a magán- és közéletet különválasztani. Más erkölcsi törvényt szabnak az egyikre, mint a másikra. Jó volna a mi közéletünkbe is igen gyakran hatalmas hangszóróval belesüvíteni: „*Magánéletben se tartsa lelkét (senki) moslékon*“. Bizony jó volna ezt tudomásul venni közülünk is azoknak, akik — mint mondják — csak az iskolában pedagógusok. Nincs különféle becsület, nincs külön nyárspolgári puritánság vagy szabadosan nagyvonalú érdekhajrázat. Tiszta erkölcs csak egy van, ami mindenkire érvényes.

Párharcokban nevelődött s nevelődő nemzetünk, gyűlölködéssre hajlamos jelenünk, közéletünk különböző területein harcoló vezetők és közkatonák hallgassátok meg és kövessétek nagy és bölcs tanítónk szavait: „*A lélek is kúszik az élet tengelyén majd az ég, majd a föld felé; majd az analízis, majd a szintézis, majd az ideálizmus, majd a realizmus, majd a metafizika, majd az esztétika irányában.*“ „... az emberi szellem váltakozva cik-cakban halad mint a villám,“ „... az egyoldalú irányzatok ellentétekké növekednek.“ De sok hiábavaló per-

lekedés, de sok felesleges viszály halna meg csírájában, ha ezek szerint élnénk; ha *Ottokár* püspök magasztos életszemléletét követnénk! Pedig mint mondani szoktuk: csak egyszer élünk. Érdemes volna ezt az életet a mainál szebbé tennünk.

Igen-igen, ez az egyszer-élés sem olyan nagyon kézenfekvő. Nem ide tartozik ennek a fejtegetése, de a halhatatlanság kérdésére való felelet nélkül hiányos lenne *Ottokár* püspök gondolatvilágának vázlata. Mélységes benső hittel vallja: „*Vesd el a halhatatlanság hitét, s letagadtad a lelki élet tökéletesbülésének következményeit; elfojtottad az erkölcsi haladás vágyát, s kiöntötted a belső világ tartalmát az állat-ember útjainak sarába*“. A lélek örökélete nélkül a lélekbe vetett hitünk is összedül.

Életünk és hivatásunk megadatott. De csak a kerete. A tartalmát nekünk kell kitöltenünk. Egyen-egyen kell ezért belső harcainkat megvívni. Senki ez alól bennünket fel nem menthet, csak segítőnk lehet. Élettartalmunk, hivatásunk ereje és jelentősége attól függ, hogy milyenek értékelő szempontjaink, milyen eszmék élnek bennünk. Az igazi pedagógus nem is igen válogathat. Prohászka *Ottokárt* kell követnünk. „*Nekünk reális ideálok, nekünk ideális valóságok kellenek.*“ „*A szép, harmónikus egyéniség az emberi élet műremeke.*“ „*...színt, fényt, dalt, éneket, igézetet, bűbájt a csodás nagy világ csak ott kelt, ahol érzék van hozzá, s ahol a lélek nem alszik*“. A mi munkánk eredményét csak az örömteljes, lelkes odaadás biztosíthatja. Kényszer vagy kesernyés beletörődés nálunk biztos sikertelenség. Pedagógus, még hozzá *mai magyar* pedagógus csak benső meggyőződés alapján végezhet jó munkát. Ide vezet bennünket *Prohászka Ottokár* útmutatása. Eszméinek követése nélkül „*az élet bamba tengődés vagy hervasztó kín*“, vele egy úton járva: *harmónia és öröm*.

Molnár János.

Az összehasonlító szemléltetés jelentősége a képzőművészeti stílusérzék fejlesztésében.*

A művészet mindig tükre volt a népek szellemi erejének, az alkotó művész tudatosan, vagy öntudatlanul fájának törvényeitől függött. A művészet érzékeny műszere mindig élénken jelezte a szellemi áramlatokat, sokkal inkább mint az ér-

* E tanulmány megírásánál *E. Schwander* — *T. Lomer* — *F. Böck*: *Die Deutsche Kunstfibel* (Verlag. F. Bruckmann, München) könyvének képanyaga mellett a szövegrészben különösképpen *W. Müseler Deutsche Kunst in Wandel der Zeiten* (Safari Verlag, Berlin) irányelveit vettem alapul.